

3. Мірошник І.В. Методика формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Наук. кер. канд. пед. наук, доц. М.Л. Писанко / Мірошник Ірина Василівна. – К., 2013. – 439 с.
4. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/inozemna-mova-poyasnyvalna-znz-szsz-1-4-klas-belyaeva-xarchenko-finalna-zv.pdf>.
5. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е.И. Пассов. – М.: Русский язык, 1989. – 276 с.
6. Скляренко Н.К. Навчання граматичних структур англійської мови в школі / Н.К. Скляренко. – К.: Рад. школа, 1982. – 104 с.
7. Hymes D. On Communicative Competence / D. Hymes // C.J. Brumfit and K. Johnson (eds.) The Communicative Approach to Language Teaching. – London, 1989. – P. 5-27.

Мариківська Г.А.

*кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

**ФОРМУВАННЯ БАГАТСТВА МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХНЬОЇ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ**

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті України, ставлять нові завдання щодо реформування всієї системи освіти, висувають нові вимоги до підвищення рівня підготовки студентів, зокрема іноземних.

Ми виходимо з того, що у формуванні й творчому розвитку студентів як майбутніх компетентних фахівців велике значення має мовленнєва підготовка. Необхідність їх цілеспрямованої мовленнєвої підготовки обумовлена тим, що більшість фахівців обіймають посади, для яких велике значення має уміння спілкуватись, тобто уміння орієнтуватись у різноманітних комунікативних ситуаціях, знаходити потрібні засоби, способи і прийоми спілкування залежно від мети спілкування, налагоджувати продуктивні взаємини з партнерами. Цілком зрозуміло, що все це неможливо без оволодіння мовленнєвими вміннями й навичками, комунікативно виправданого користування мовними засобами під час здійснення різних видів мовленнєвої діяльності. Ось чому проблема формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців є актуальною.

У науковій літературі підкреслюють, що мовленнєва культура як унікальний особистісний феномен характеризується низкою специфічних ознак. Проте погляди вчених щодо визначення цих ознак мають певні відмінності.

Так, Є. Адамов підкреслює, що культура мовлення передбачає не тільки дотримання людиною вимог щодо її словникового запасу, правил стилістики, граматики й орфоєпії, а й прояв таких ознак мовлення, як грамотність, змістовність, виразність, точність, зрозумілість, переконливість [1].

О. Бахмутова вважає, що культура мовлення проявляється передусім у вміннях особистості передавати думки «правильно, точно й виразно» [2, с. 3]; М. Пентилюк стверджує, що саме досконале володіння мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності визначає культуру мовлення людини [11; 12]. За словами І. Федосова, мовленнєва культура проявляється в дотриманні суб'єктом в комунікації граматичних і орфоєпічних правил, повному використанні лексичного багатства мови, демонстрації таких властивостей мовлення, як різноманітність, точність, логічність побудови змісту, виразність і образність. Крім того, автор відзначає, що

мовленнєва культура передбачає сформованість у людини словесної майстерності, наявності в усному мовленні змістовності та переконливості [13]; Л. Введенська та Л. Павлова вважають, що культурне мовлення людини має характеризуватися такими ознаками, як багатство (різноманітність), чистота, виразність, ясність, зрозумілість, точність і правильність [3, с. 64].

На основі аналізу наукової літератури зроблено висновок про те, що мовленнєва культура має свої характерні комунікативні ознаки, однією з яких є багатство мовлення.

За тлумаченням словників, слово «багатий» має різні значення, у тому числі такі: цінний чим-небудь, високоякісний, різноманітний, з великим запасом слів [9; 10].

На думку О. Горошкіної, В. Нікітіної Л. Попової, «багатство мови визначається насамперед багатством словника, а саме використанням значної кількості слів, словосполучень і речень, що відрізняються за смислом і будовою» [8, с. 36]. Д. Розенталь та І. Голуб звертають увагу на те, що робити висновки про багатство мовлення конкретної людини треба на основі врахування не тільки її словникового запасу, а й багатозначності використаних нею слів, синонімів, омонімів, антонімів, паронімів тощо [7, с. 293-294].

Б. Головін і С. Вербещук сприймають багатство мовлення як максимально можливе насичення його різними засобами мовлення, що не повторюються й потрібні для ефективної реалізації комунікативного наміру [5; 6].

С. Вербещук також пояснює, що аналіз багатства мовлення як комунікативної ознаки доцільно робити на основі врахування співвідношення термінів «мовлення» й «мова». Очевидно, що мова як суспільний феномен відрізняється багатством. Водночас мовлення конкретного індивідуума може бути багатим чи бідним, одноманітним чи різноманітним. Авторка також зазначає, що для розвитку й збагачення індивідуального мовлення людина має здійснювати певні кроки: розширювати свій словниковий запас шляхом вивчення творів народної творчості, читання художньої й публіцистичної літератури, опанування нормативної граматики тощо [5, с. 38]. У свою чергу, це дозволяє уникнути мовленнєвих помилок, у яких проявляється бідність мовлення, наприклад таких: часте повторення одного й того самого слова, уживання поряд спільнокореневих слів; однотипність та слабка розгалуженість синтаксичних конструкцій; використання слів-паразитів, мовленнєвих штампів, канцеляризмів тощо [5; 6].

На нашу думку, формувати багатство мовлення доречно в процесі розв'язання комунікативно-ситуативних завдань.

«Комунікативно-ситуативне завдання розуміється як тип мовленнєво-мисленнєвого завдання, у процесі розв'язання якого учень відносно самостійно оволодіває новими знаннями з культури спілкування і вдосконалює свої комунікативні вміння, аналізуючи мовленнєву ситуацію, викликане нею ситуативне мовлення чи створюючи на основі ситуації власні висловлювання. Структуру комунікативно-ситуативного завдання складають його умови і питання, що спрямовують процес їх аналізу. Умови можуть бути декількох видів: 1) Умови містять лише мовленнєву ситуацію. Такі завдання можна розділити на два підвиди залежно від завдань, які можуть бути такими: а) вибір одного з варіантів ситуативного мовлення з запропонованих; б) створення власного ситуативного мовлення на основі даної ситуації спілкування; 2) умови містять тільки ситуативне мовлення. Треба вирішити, у якій життєвій ситуації є можливим таке спілкування; 3) умови містять мовленнєву ситуацію і викликане нею ситуативне мовлення. Важливо вирішити, які помилки були допущені в ході спілкування, і виправити їх» [4, с. 32].

Отже, розв'язання комунікативно-ситуативних завдань, тобто завдань спілкування, веде до виявлення комунікативної активності учнів, стимулюванню їх

самостійної мовленнєвої діяльності, постійного пошуку їх залучення в комунікативну взаємодію, що сприяє формуванню багатства мовлення студентів.

Однак слід пам'ятати, що формування мовленнєвої культури шляхом постановки і розв'язання комунікативно-ситуативних завдань потребує створення умов, максимально наближених до реальної комунікації, до справжнього спілкування. Це потребує від викладача пошуку комунікативно значущого мовленнєвого матеріалу, який буде співвідноситися і з мовленнєвою темою заняття, і з професійною спрямованістю учнів.

Список використаних джерел:

1. Адамов Е. А. О культуре речи пропагандиста / Е. А. Адамов. – Москва: Московский рабочий, 1970. – 80 с.
2. Бахмутова Е.А. Культура речи / Е. А. Бахмутова. – 2-е изд. испр. и доп. – Казан ь: Изд-во Казан. ун-та, 1964. – 117 с.
3. Введенская Л. А. Риторика и культура речи / Л. А. Введенская, Л. Г. Павлова. – 3-е изд., доп. и перераб. – Ростов-на-Дону: Изд-во «Феникс», 2003. – 544 с.
4. Вениг Н.Н. Формирование речевой компетенции старшеклассников: Дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Херсонский государственный педагогический университет. – Херсон, 2001. – 179 с.
5. Вербецук С. В. Формування мовленнєвої культури учнів початкової школи в процесі літературного читання: дис. ... канд. філол. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова) / С. В. Вербецук. – Івано-Франківськ, 2016. – 243 с.
6. Головин Б. Н. Основы культуры речи: учебн. пособ. / Б. Н. Головин. – Москва: Высшая школа, 1988. – 319 с.
7. Голуб И. Б. Секреты хорошей речи / И. Б. Голуб, Д. Э. Розенталь. – Москва: Междунар. отношения, 1993. – 280 с.
8. Культура мовлення вчителя-словесника / [уклад.: О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна, Л. О. Попова та ін.]. – Луганськ: Навчальна книга, 2007. – 111 с.
9. Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В. Н. Ярцевой. – Москва: Сов. энцикл., 1990. – 682 с.
10. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. – Т. 3. – Київ: Аконті, 1999. – 927 с.
11. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика: пробний підручник для гімназій гуманітарного профілю./ М. І. Пентилюк – Київ: Вежа, 1994. – 240 с.
12. Пентилюк М. І. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови / М. І. Пентилюк // Українська мова і література в школі. – 1999. – № 3. – С. 8-10.
13. Федосов И. А. Культура речи / И. А. Федосов. – Ростов-на-Дону, 1979. – 96 с.

Нестеренко Т.С.

практичний психолог;

Перцова О.В.

практичний психолог,

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради»*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства зумовлюють зміни пріоритетних завдань системи освіти: підвищується роль внутрішніх детермінант у забезпеченні особистісного та професійного зростання людини, найвищими цінностями стає особистість з її потребами в самоактуалізації, самовизначенні, реалізації творчого потенціалу.

Ключовою фігурою перетворень, що відбуваються в освіті, є вчитель «Лише особистість може виховати особистість» К. Ушинський. Тільки вчитель, здатний до